CONCLUSIE VAN ADVOCAAT-GENERAAL M. B. ELMER van 13 juli 1995 *

1. In deze prejudiciële zaak wordt het Hof gevraagd, hoe richtlijn 79/7/EEG van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid [1] (hierna: de „richtlijn") moet worden uitgelegd in verband met een nationale regeling waarbij vrouwen vanaf de leeftijd van 60 jaar worden vrijgesteld van betaling van een eigen bijdrage in de kosten van op recept verstrekte geneesmiddelen, terwijl mannen eerst vanaf de leeftijd van 65 jaar voor die vrijstelling in aanmerking komen.

De toepasselijke nationale bepalingen

2. Volgens Section 77(1)(a) van de National Health Service Act 1977 (hierna: de „Act van 1977") kan de Secretary of State regels vaststellen betreffende de betaling van een bijdrage in de kosten van overeenkomstig de Act verstrekte farmaceutische produkten, geneesmiddelen en apparaten. Ingevolge Section 83A(1)(a), die bij de Social Security Act 1988 is ingelast, kunnen voorts bij besluit bepaalde categorieën personen worden vrijgesteld van betaling van een bijdrage. Deze categorieën van personen kunnen volgens Section 83A(2) met name worden aangewezen op grond van leeftijd, de soort aandoening en de financiële draagkracht.

3. Krachtens deze bepalingen heeft de Secretary of State de National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, Statutory Instrument nr. 419 (hierna: de „Regulations van 1989") vastgesteld. Volgens die Regulations moet bij de aflevering van geneesmiddelen op recept een vaste bijdrage worden betaald. Het geleverde geneesmiddel zelf is kosteloos. Voorts wordt de vrijstelling van de eigen bijdrage geregeld. Ingevolge Regulation 6(1)(c) hoeven mannen vanaf 65 jaar en vrouwen vanaf 60 jaar geen eigen bijdrage meer te betalen. Deze leeftijdsgrenzen zijn dezelfde als die in de wet zijn bepaald voor de toekenning van ouderdomspensioen. Verder zijn vrijgesteld kinderen en personen die aan nader genoemde aandoeningen lijden.

* Oorspronkelijke taal: Deens.

1 — PB 1979, L 6, blz. 24.

De feiten

4. Verzoeker in het hoofdgeding, C. Richardson, werd geboren op 18 augustus 1929. Bij brief aan de Secretary of State for Health van 9 maart 1993 klaagde Richardson, die nog geen 65 jaar was en dus niet voldeed aan het leeftijdsvereiste voor de toekenning van ouderdomspensioen, over de eigen bijdrage, in het bijzonder over de ongelijke behandeling van mannen en vrouwen aangezien vrouwen tussen 60 en 64 jaar waren vrijgesteld van de eigen bijdrage, doch mannen van dezelfde leeftijd niet. De klacht werd afgewezen bij brief van 6 mei 1993.

Nadat Richardson op 2 september 1993 in een apotheek een eigen bijdrage van 4,75 UKL (5,55 ECU) had moeten betalen voor geneesmiddelen, verzocht hij de High Court of Justice, Divisional Court, Queen's Bench Division, op 3 november 1993 om „judicial review"; hij vorderde met name nietigverklaring van de betrokken bepalingen van de Regulations van 1989 wegens schending van de richtlijn, alsook schadevergoeding.

De toepasselijke bepalingen van de richtlijn

5. De richtlijn is vastgesteld op basis van artikel 235 van het Verdrag en beoogt volgens artikel 1 „de geleidelijke tenuitvoerlegging, voor wat betreft de in artikel 3 genoemde gebieden van de sociale zekerheid en van de andere factoren van sociale bescherming, van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid".

Volgens artikel 3, lid 1, is de richtlijn van toepassing op

„a) de wettelijke regelingen die bescherming bieden tegen de volgende eventualiteiten:

— ziekte,

— invaliditeit,

— ouderdom,

— arbeidsongevallen en beroepsziekten,

— werkloosheid;

b) de sociale-bijstandsregelingen, voor zover deze een aanvulling vormen op of in de plaats komen van de sub a) bedoelde regelingen".

Volgens artikel 4, lid 1, houdt het beginsel van gelijke behandeling in

„dat iedere vorm van discriminatie op grond van geslacht, hetzij direct, hetzij indirect (...) is uitgesloten in het bijzonder met betrekking tot:

— de werkingssfeer van de regelingen alsmede de voorwaarden inzake toelating tot de regelingen,

(...)".

Volgens artikel 7, lid 1, sub a, doet de richtlijn geen afbreuk aan de bevoegdheid van de Lid-Staten om van haar werkingssfeer uit te sluiten „de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties".

De prejudiciële vragen

6. Bij beschikking van 5 mei 1994 heeft de Divisional Court, Queen's Bench Division van the High Court of Justice, het Hof de volgende vragen gesteld:

„1) Valt de vrijstelling van betaling van de eigen bijdrage, die krachtens Regulation 6(1) van de National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, SI nr. 419, voor bepaalde categorieën van personen, of krachtens Regulation 6(1)(c) voor bepaalde bejaarden geldt, binnen de werkingssfeer van artikel 3 van richtlijn 79/7/EEG?

2) Zo ja, is artikel 7, lid 1, sub a, van richtlijn 79/7 van toepassing in omstandigheden als de onderhavige?

3) Indien richtlijn 79/7 is geschonden, kunnen personen die vóór de datum van het arrest van het Hof geen rechtsvordering of een daarmee gelijk te stellen vordering hebben ingesteld, zich dan voor een aanspraak op schadevergoeding met betrekking tot vóór deze datum liggende tijdvakken op de rechtstreekse werking van deze richtlijn beroepen?"

De eerste vraag

7. Met de eerste vraag wenst de verwijzende rechter te vernemen, of artikel 3, lid 1, van de richtlijn een regeling dekt als die van Regulation 6(1) van de Regulations van 1989 waarbij bepaalde personen van betaling van een eigen bijdrage voor de verstrekking van uitsluitend op recept verkrijgbare geneesmiddelen worden vrijgesteld. Er wordt met andere woorden gevraagd, of het gaat om een wettelijke regeling die beschermt tegen ziekte, ouderdom, enzovoort.

8. Tot staving van hun stelling dat artikel 3, lid 1, mede een dergelijke regeling omvat, betogen Richardson en de Commissie, dat er in casu een rechtstreeks en daadwerkelijk verband bestaat tussen de prestatie en de in artikel 3, lid 1, bedoelde eventualiteiten, aangezien het gaat om een wettelijke regeling die tot doel heeft bescherming te bieden tegen ziekte. Volgens Richardson is het ook een regeling die ouderen beschermt tegen de economische gevolgen van de ouderdom.

9. Volgens het Verenigd Koninkrijk valt de nationale regeling buiten de werkingssfeer van de richtlijn, aangezien de regeling de gezondheid beoogt te beschermen en geen maatregel van sociale zekerheid is. Voorts is er geen noodzakelijk verband tussen de prestatie en de bescherming tegen een van de in artikel 3, lid 1, van de richtlijn genoemde eventualiteiten, aangezien het gaat om een prestatie ten behoeve van een zeer uitgebreide groep personen met een slechte gezondheid en niet om een bijzondere regeling voor bejaarden.

10. Volgens vaste rechtspraak van het Hof moet een prestatie, om binnen de werkingssfeer van de richtlijn te vallen, geheel of gedeeltelijk worden toegekend krachtens een wettelijke regeling die bescherming biedt tegen een van de in artikel 3, lid 1, genoemde eventualiteiten, dan wel een vorm van sociale bijstand zijn met hetzelfde doel. [2]

11. De vrijstelling van de eigen bijdrage in de Regulations van 1989 vindt haar grondslag in de Act van 1977. Daarmee is voldaan aan het vereiste, dat het om een wettelijke regeling gaat, want de prestatie wordt toegekend op de grondslag van de Act van 1977 zonder individuele en discretionaire toetsing van de behoeften van de rechthebbende.

12. Voorts moet er sprake zijn van een „regeling". In deze term schuilen mijns inziens geen bijzondere vereisten. Een neu-

2 — Zie arresten van 24 juni 1986, zaak 150/85, Drake, Jurispr. 1986, blz. 1995, r. o. 21; 4 februari 1992, zaak C-243/90, Smithson, Jurispr. 1992, blz. I-467, r. o. 12, en 16 juli 1992, gevoegde zaken C-63/91 en C-64/91, Jackson en Cresswell, Jurispr. 1992, blz. I-4737, r. o. 15.

tralere term is moeilijk denkbaar. In het bijzonder kan niet worden aangenomen, dat de term impliceert, dat de prestatie deel moet uitmaken van een groter complex van wetten met een sociale-zekerheidsdoel. In wat voor type wet een Lid-Staat een prestatie formeel heeft vastgelegd, mag geen invloed hebben op de rechten van particulieren krachtens het gemeenschapsrecht. [3] Er kunnen wetstechnische, politieke of andere redenen voor zijn, en soms kan het ook op louter toeval berusten dat een wetsbepaling die particulieren een bepaald voordeel toekent in dit of dat type wet een plaats heeft gekregen. Uit de plaatsing van de bepaling kunnen dus niet zonder meer conclusies worden getrokken ten aanzien van de precieze inhoud ervan; daarvoor moet de betrokken bepaling zelf nader worden geanalyseerd. [4]

13. Mijns inziens is het voldoende, wanneer de wettelijke prestatie als zodanig bescherming biedt tegen een van de in de bepaling genoemde eventualiteiten, en dan moet bij toetsing aan artikel 3, lid 1, van de richtlijn worden uitgegaan van de concrete prestatie. Alleen wanneer de betrokken prestatie een bestanddeel is van een hogere groep prestaties, moet deze groep in zijn geheel worden getoetst. De vrijstelling van de eigen bijdrage in de zin van Section 6(1) van de Regulations van 1989 vormt mijns inziens geen bestanddeel van een groep prestaties, doch is een zelfstandig en duidelijk afgebakend voordeel ten behoeve van bejaarden, jongeren en personen met een specifiek genoemde ziekte, aan wie geneesmiddelen op recept worden verstrekt en die anders een eigen bijdrage hadden moeten betalen.

14. In de uitlegging van het Hof omvat artikel 3, lid 1, elke prestatie, die in ruime zin bescherming biedt tegen een van de genoemde eventualiteiten [5], onder meer ziekte en ouderdom. De wijze van toekenning is niet doorslaggevend, doch moet de regeling rechtstreeks en daadwerkelijk verband houden met de bescherming tegen een van de in deze bepaling genoemde eventualiteiten. [6]

15. In het arrest Smithson achtte het Hof deze voorwaarde niet vervuld in het geval van een regeling inzake huisvestingstoelagen aan personen met een lager reëel inkomen

3 — Hier kan worden verwezen naar de arresten van 27 maart 1985 (zaak 249/83, Hoeckx, en zaak 122/84, Scrivner, Jurispr. 1985, blz. 973 resp. 1027, r. o. 11 resp. r. o. 18) die beide evenwel betrekking hebben op de uitlegging van artikel 4, lid 1, van verordening nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen (PB 1971, L 149, blz. 2).

4 — Wordt aan de wettelijke context van de bepaling belang gehecht, is er in casu overigens alles voor te zeggen, dat het om een sociale-zekerheidsregeling in de zin van de richtlijn gaat, aangezien de grondslag van de vrijstelling van de eigen bijdrage in de Social Security Act 1988 is gelegd.

5 — Arrest van 24 juni 1986, zie voetnoot 2, r. o. 23.

6 — Arrest van 4 februari 1992, zie voetnoot 2, r. o. 14, en 16 juli 1992, zie voetnoot 2, r. o. 16.

dan een bepaald theoretisch inkomen. [7] Volgens het arrest Jackson en Cresswell valt een uitkering die deel uitmaakt van een algemene inkomens- en behoefteafhankelijke aanvullende uitkering evenmin binnen de werkingssfeer van de richtlijn. [8] In deze gevallen ging het telkens om algemene inkomensafhankelijke regelingen en niet om regelingen die specifiek waren gericht op bescherming tegen de gevolgen van bij voorbeeld ziekte of ouderdom. [9]

16. De prestatie bedoeld in Regulation 6(1) daarentegen is erop gericht verschillende categorieën personen die geneesmiddelen op recept nodig hebben, vrij te stellen van betaling van de eigen bijdrage in de kosten van deze geneesmiddelen. De op recept verstrekte geneesmiddelen zijn in het algemeen bestemd ter behandeling, verzachting of voorkoming van ziekte. Ziekte is dus een conditio sine qua non voor de vrijstelling van de eigen bijdrage. De regeling moet derhalve worden geacht bescherming te bieden tegen de eventualiteit van ziekte en dus binnen de werkingssfeer van de richtlijn te vallen.

17. De beperking van de regeling tot bepaalde categorieën zieke personen, namelijk jongeren, ouderen en personen met een specifiek genoemde ziekte, is zonder belang, aangezien de wijze van toekenning van de prestatie, zoals gezegd, niet doorslaggevend is om uit te maken of zij onder de richtlijn valt. [10] Evenmin is van belang, dat het gaat om een vrijstelling van betaling en niet om een prestatie in geld; in beide situaties ontvangt de particulier een financieel voordeel.

18. Resumerend ben ik van mening, dat op de eerste vraag van de High Court moet worden geantwoord, dat artikel 3, lid 1, van de richtlijn aldus moet worden uitgelegd, dat een regeling als die van Regulation 6(1) van de Regulations van 1989, waarbij bepaalde personen en met name bepaalde bejaarden worden vrijgesteld van betaling van een eigen bijdrage in de kosten van op recept verstrekte geneesmiddelen en apparaten, binnen de werkingssfeer van de richtlijn valt.

De tweede vraag

19. Met de tweede vraag wenst de verwijzende rechter eigenlijk een nadere uitwerking van de uitlegging die het Hof, heeft gegeven aan artikel 7, lid 1, sub a, van de

7 — Zie voetnoot 2.

8 — Zie voetnoot 2.

9 — In het arrest van 24 juni 1986 (zie voetnoot 2, r. o. 24) verklaarde het Hof, dat invaliditeit een basisvereiste was voor de uitbetaling van de uitkering.

10 — Arrest van 4 februari 1992, zie voetnoot 2, r. o. 14.

richtlijn, bepalende dat de richtlijn geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de Lid-Staten om de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties, van haar werkingssfeer uit te sluiten.

20. Richardson acht artikel 7, lid 1, sub a, niet van toepassing op een regeling als die in Regulation 6(1) van de Regulations van 1989, omdat er geen noodzakelijk en objectief verband is tussen de uitkering en de wettelijke pensioenleeftijd.

21. De Commissie is van mening, dat het Hof al de vereiste uitleggingsgegevens heeft gegeven en verzoekt het Hof derhalve zijn standpunt te herhalen.

22. Volgens het Verenigd Koninkrijk behoeft er voor toepassing van artikel 7, lid 1, sub a, geen noodzakelijk verband te zijn tussen de pensioengerechtigde leeftijd en een andere prestatie in strikte zin, doch alleen een redelijk en evenredig verband. In dit opzicht heeft het Verenigd Koninkrijk beklemtoond, dat de eigen bijdrage een niet onaanzienlijke verlichting van de overheidsuitgaven voor geneesmiddelen betekent. De totaalkosten van geneesmiddelen bedroegen voor de Family Health Services in 1991/1992 2,3 miljard UKL (of 2,7 miljard ECU), terwijl de ontvangsten uit de eigen bijdragen in 1993/1994 278 miljoen UKL (325 miljoen ECU) bedroeg.

23. Het Hof heeft al de gelegenheid gehad zich uit te spreken over de in artikel 7, lid 1, sub a, bepaalde afwijking. [11] Uit deze rechtspraak blijkt dat deze bepaling, als afwijking van een algemeen beginsel van gemeenschapsrecht, eng moet worden uitgelegd. [12] Voorts verklaarde het Hof, dat artikel 7, lid 1, sub a, tweede zin, alleen betrekking heeft op discriminaties die een objectieve en noodzakelijke band hebben met het verschil in pensioenleeftijd. [13] De ongelijke behandeling moet derhalve objectief noodzakelijk zijn om het financiële evenwicht van de ouderdomspensioen- en sociale-zekerheidstelsels te handhaven, of om de samenhang tussen het ouderdomspensioenstelsel en andere uitkeringsregelingen te bewaren. [14]

24. Met betrekking tot het vereiste van behoud van het financiële evenwicht van het

11 — Zie in het bijzonder arresten van 7 juli 1992 (zaak C-9/91, Equal Opportunities Commission, Jurispr. 1992, blz. 4297) en 30 maart 1993 (zaak C-328/91, Thomas e. a., Jurispr. 1993, blz. 1247).

12 — Arrest Thomas, zie voetnoot 11, r. o. 8.

13 — Arrest Thomas, reeds aangehaald.

14 — Arrest Thomas, reeds aangehaald, r. o. 12, 15 en 16.

pensioenstelsel preciseerde het Hof in het arrest Thomas [15], dat uitkeringen die in geval van het intreden van bepaalde gebeurtenissen krachtens niet op bijdragen berustende regelingen worden betaald, ongeacht een eventueel recht op ouderdomspensioen op grond van daartoe betaalde bijdragen, geen rechtstreekse invloed op het financiële evenwicht van op bijdragen berustende pensioenstelsels hebben.

25. De vrijstelling van de eigen bijdrage krachtens Regulation 6(1) staat los van de omvang van het recht op ouderdomspensioen en van de financiering van het pensioenstelsel. Een opheffing van de ongelijke behandeling zal mijns inziens dan ook geen invloed hebben op het financiële evenwicht van het pensioenstelsel.

26. Wat betreft het vereiste van handhaving van het evenwicht in het socialezekerheidsstelsel als geheel concentreerde het Hof zich in voormeld arrest Thomas op de vraag, in hoeverre toekenning van de uitkering tot cumulatie van uitkeringen leidt. [16]

27. Gelet op het voorgaande is mijns inziens het feit dat opheffing van de ongelijke behandeling een verhoging van de totale uitgaven voor de niet-contributieve regelingen zou meebrengen, onvoldoende grond voor toepasselijkheid van de afwijking. Beslissend is daarentegen, of de rechthebbende, doordat de afwijking niet kan worden toegepast, recht krijgt op verschillende uitkeringen die feitelijk dezelfde behoefte dekken. In casu is niet gebleken, dat opheffing van de discriminatie aanleiding zou geven tot een dergelijke cumulatie van uitkeringen.

28. Wat de samenhang tussen het stelsel van rustpensioenen en andere uitkeringsregelingen betreft, herinner ik eraan, dat artikel 7, lid 1, sub a, als afwijking van een fundamenteel beginsel van gemeenschapsrecht eng moet worden uitgelegd. Het vereiste van een noodzakelijke en objectieve band [17] moet derhalve aldus worden uitgelegd, dat daarvoor niet voldoende is dat personen die de normale pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt, gewoonlijk in inkomen achteruitgaan en dus meer behoefte hebben aan aanvullende uitkeringen. Er is geen noodzakelijke band tussen de normale pensioenleeftijd en iemands feitelijk uittreden uit de arbeidsmarkt. [18] Er is dan ook geen objectief noodzakelijke band tussen de normale pensioenleeftijd en iemands werkelijke financiële draagkracht, laat staan zijn behoefte aan geneesmiddelen. De afwijking staat de Lid-Staten mijns inziens wel toe, de feitelijke

15 — Ibidem, r. o. 14. De zaak betrof de afwijzing van verzoeken om „severe disablement allowance" en „invalid care allowance", ingediend door personen die na het bereiken van de pensioenleeftijd voor vrouwen bleven werken.

16 — Ibidem, r. o. 15.

17 — Ibidem, r. o. 20.

18 — Arrest van 26 februari 1986, zaak 152/84, Marshall, Jurispr. 1986, blz. 723, r. o. 38.

ontvangst van ouderdomspensioen te laten samengaan met de toekenning of stopzetting van een andere uitkering. De daadwerkelijke ontvangst van ouderdomspensioen impliceert een objectieve wijziging in de situatie van de betrokkene, waarmee terecht rekening kan worden gehouden voor de toekenning van sociale-zekerheidsuitkeringen.

29. In casu is de vrijstelling van de eigen bijdrage afhankelijk gesteld van het bereiken van een bepaalde leeftijd, die overigens gelijk is aan de normale pensioenleeftijd, en niet van de werkelijke ontvangst van ouderdomspensioen door de aanvrager. Dat andere categorieën dan gepensioneerden worden vrijgesteld, is ook van belang. Daarom ontbreekt mijns inziens de voor artikel 7, lid 1, sub a, vereiste objectieve en noodzakelijke band tussen de vrijstelling van de eigen bijdrage en de pensioengerechtigde leeftijd.

30. Samengevat stel ik het Hof voor op de tweede vraag te antwoorden, dat artikel 7, lid 1, sub a, tweede zin, van de richtlijn aldus moet worden uitgelegd, dat de daarin vervatte afwijking niet van toepassing is op een regeling als die van Regulation 6(1) van de Regulations van 1989.

De derde vraag

31. Met de derde vraag wordt het Hof eigenlijk gevraagd, of er reden is om de rechtstreekse werking van de richtlijn te beperken tot de tijd na de datum van het arrest van het Hof. [19]

32. Het Verenigd Koninkrijk heeft er voor het Hof op aangedrongen, de werking in de tijd van het arrest te beperken op grond van het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen, daar de Commissie niet had gereageerd op een brief van 11 juni 1985 waarbij de Secretary of State ingevolge artikel 8, lid 2, van de richtlijn haar kennis had gegeven van de vrijstellingsregeling. Bovendien zouden de aan eventuele verzoeken om terugbetaling ten grondslag liggende feiten administratief zeer moeilijk zijn na te trekken.

33. Volgens Richardson en de Commissie bestaat er geen aanleiding voor een dergelijke beslissing, omdat het arrest van het Hof in deze zaak gemeenschapsrechtelijk geen omwenteling zal inhouden en er geen sprake is van gedragingen van een gemeenschapsinstelling waarop het Verenigd Koninkrijk een

19 — Volgens het arrest van 24 maart 1987 (zaak 286/85, Mc Dermott en Cotter, Jurispr. 1987, r. o. 16) heeft artikel 4, lid 1, van de richtlijn, waarbij discriminatie op grond van geslacht wordt verboden, rechtstreekse werking.

gewettigd vertrouwen kon baseren; de eventuele passiviteit van de Commissie alleen kan geen dergelijke gedraging opleveren. De financiële consequenties kunnen op zich geen rechtvaardiging zijn voor een beperking van de werking in de tijd van een arrest.

34. Volgens vaste rechtspraak geldt de uitlegging van een handeling door het Hof niet enkel vanaf het tijdstip waarop het arrest is gewezen. De door het Hof gegeven uitlegging geeft aan, hoe een handeling moet worden verstaan, en wel vanaf haar inwerkingtreding. Alleen het Hof kan de werking van een arrest in de tijd beperken [20], doch slechts bij uitzondering wanneer daartoe aanleiding bestaat op grond van het algemene beginsel van de rechtszekerheid. [21] In zijn rechtspraak heeft het Hof van bijzonder belang geacht, of de beslissing een ontwikkeling in het gemeenschapsrecht vertegenwoordigde [22], en of er ten gevolge van het gedrag of de houding van een gemeenschapsinstelling redelijkerwijs kon worden aangenomen dat er geen strijd met het gemeenschapsrecht was [23]; van bijzonder belang zijn ten slotte eveneens de feitelijke gevolgen van het niet beperken van de werking van het arrest in de tijd. [24]

35. De financiële gevolgen van een arrest voor een Lid-Staat kunnen op zich een dergelijke beperking niet rechtvaardigen. [25]

36. Het stilzitten van de Commissie naar aanleiding van de kennisgeving door de Britse autoriteiten overeenkomstig artikel 8, lid 2, van de richtlijn vormt evenmin voldoende grond. [26] De rechten die de particulieren aan het gemeenschapsrecht ontlenen, hangen af van de inhoud van rechtsregels, niet van de wijze waarop de Commissie zich gedraagt. De discretionnaire bevoegdheid van de Commissie met betrekking tot de inleiding van een procedure krachtens artikel 169 EG-Verdrag [27] strekt zich overigens ook uit tot een kennisgevingsprocedure als die voorzien in de richtlijn.

20 — Zie bij voorbeeld arresten van 2 februari 1988 (zaak 24/86, Blaizot, Jurispr. 1988, blz. 379), 17 mei 1990 (zaak C-262/88, Barber, Jurispr. 1990, blz. 1889) en 26 april 1994 (zaak C-228/92, Roquette Frères, Jurispr. 1994, blz. 1445).

21 — Zie bij voorbeeld arresten van 2 februari 1988, r. o. 28, en 17 mei 1990, r. o. 41 (beide reeds aangehaald).

22 — Zie bij voorbeeld arrest van 2 februari 1988, reeds aangehaald, r. o. 31.

23 — Zie bij voorbeeld arresten van 8 april 1976 (zaak 43/75, Defrenne, Jurispr. 1976, blz. 455, r. o. 72 en 73), 2 februari 1988 (zie voetnoot 20, r. o. 32 en 33), 17 mei 1990 (zie voetnoot 20, r. o. 43) en 16 juli 1992 (zaak C-163/90, Legros e. a., Jurispr. 1992, blz. I-4625, r. o. 31, 32 en 33).

24 — Zie bij voorbeeld arresten van 8 april 1976, r. o. 74, en 2 februari 1988, r. o. 34 (beide reeds aangehaald).

25 — Zie bij voorbeeld arrest van 31 maart 1992 (zaak C-200/90, Dansk Denkavit en Poulsen Trading, Jurispr. 1992, blz. 2217, r. o. 20, 21 en 22).

26 — Uit de kennisgeving blijkt hooguit de opvatting van de Britse autoriteiten over de werkingssfeer van richtlijn 79/7.

27 — Zie bij voorbeeld arrest van 17 mei 1990 (zaak C-87/89, Sonito, Jurispr. 1990, blz. I-1981, r. o. 6).

37. Ten slotte kunnen de Lid-staten zich, gelet op de latere rechtspraak met betrekking tot de uitlegging van artikel 7, lid 1, van de richtlijn, hoe dan ook niet meer beroepen op enig gewettigd vertrouwen dat zij hadden kunnen hebben. [28]

38. Er is dus geen reden om de werking in de tijd van het arrest te beperken en ik stel dus voor op de derde vraag te antwoorden, dat er in casu geen reden is om de werking in de tijd van het arrest te beperken, zodat ook personen die vóór de datum van het arrest geen rechtsvordering of een daarmee gelijk te stellen vordering hebben ingesteld, zich voor een aanspraak op schadevergoeding met betrekking tot vóór deze datum liggende tijdvakken op de rechtstreekse werking van de richtlijn kunnen beroepen.

Conclusie

39. Mitsdien geef ik het Hof in overweging de door de High Court of Justice, Queen's Bench Division, bij beschikking van 5 mei 1994 gestelde vragen te beantwoorden als volgt:

„1) Artikel 3, lid 1, van richtlijn 79/7/EEG van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid, moet aldus worden uitgelegd, dat een regeling als die van Regulation 6(1) van de National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, Statutory Instrument nr. 419, waarbij bepaalde categorieën personen en met name bepaalde bejaarden worden vrijgesteld van betaling van een eigen bijdrage in de kosten van op recept verstrekte geneesmiddelen en apparaten, binnen de werkingssfeer van de richtlijn valt.

28 — Voor de relevantie van de latere rechtspraak zij verwezen naar het arrest van 11 maart 1981 (zaak 69/80, Worringham en Humphreys, Jurispr. 1981, blz. 767, r. o. 33), 27 mei 1981 (gevoegde zaken 142/80 en 143/80, Essevi en Salengo, Jurispr. 1981, blz. 1413, r. o. 34) en 31 maart 1992, reeds aangehaald in voetnoot 25, r. o. 21.

2) Artikel 7, lid 1, sub a, van richtlijn 79/7/EEG moet aldus worden uitgelegd, dat deze bepaling niet van toepassing is op een regeling als die van Regulation 6(1) van de National Health Service (Charges for Drugs and Appliances) Regulations 1989, Statutory Instrument nr. 419.

3) Er is geen reden om de werking in de tijd van het arrest te beperken, zodat ook personen die vóór de datum van het arrest van het Hof geen rechtsvordering of een daarmee gelijk te stellen vordering hebben ingesteld, zich voor een aanspraak op schadevergoeding met betrekking tot vóór die datum liggende tijdvakken op de rechtstreekse werking van richtlijn 79/7/EEG kunnen beroepen."